

דאבן זו — מעליא לכולהו צימרא [מועילה לכל מחלות החום].

לצימרא ברא [לחום חיצוני] — ליתי תלתא גריבי סופלי [יקח שלוש סאין של גרעיני תמרים] ותלתא גריבי אטרף אדרא [ושלוש סאין של עלים מעץ ששמו "אדר"].

ונישלוקינהו כל חד לחודיה [ויבשל כל אחד לחוד] וליתב ביניהו [וישב ביניהם],

ולתבינהו בתרתי משיכלי [וישים אותם בשני עריכות] וניתי פתורא וננה עילויה [ויביא שולחן וישים על עריבה אחת] וניקום מעילוי האי ולותיב עילוי האי [ויעמיד את השולחן מעל עריבה זו וישים אותו על עריבה זו] ומעילוי האי ולותיב עילוי האי [ומעל זו וישים על זו],

עד דניסק ביה הבלא [עד שיעלה בו הבל] שיתחמם מאוד, ולסחי מינייהו [וירחץ מהם],

וכי שתי, ממיא דאדרא לישתי, ממיא דסופלי לא לישתי [וכאשר שותה — מהמים של עלי ה"אדר" ישתה, אבל מהמים של גרעיני התמרים לא ישתה] משום דמיעקרי [שעושים אותו עקר מלהוליד].

לצימרא גוונא [לחום שמבפנים] — ליתי שבעה בוני דסילקא משב משארי [יקח שבעה חופנים של תרד משבע ערוגות], ונישלוקינהו בעפרייהו וניכול [ויבשלם בעפר העולה בשרשיהם ויאכלם],

ונישתי אטרף אדרא בשיכרא [וישתה מעלי האדר בשיכר].

או ישתה ענבי גפן המודלות על גבי תאלא ט-א [דקל] שריות במים.

לחזזיתא [לילפת] [מחלת העור] — ליתי שב חיטי ארזנייתא [יקח שבע חיטים גדולות], וניקלינהו אמרא חדתא [יקלה אותן על ברזל של מעדר הדש], ונפיק משחא מינייהו [ויוציא שמן מהן] ונישוף [וימשח את השמן בעור הנגע].

רב שימי בר אשי עבד ליה [עשה לו] להחוא עובד כוכבים תרופה זו לדבר אחר [לצרעת] שהיתה לו, ואיתסי [והתרפא] הגוי.

אמר שמואל: האי מאן דמחו ליה באלונכי דפרסאי [מי שהיכוהו בחנית של פרסיים], שמצרפים אותו במי סם המוות — מיחייא לא חי [לחיות לא יחיה] ממכה זו, אלא ודאי ימות.

אבל אדהכי והכי [בינתיים] קודם שימות, ניספו ליה בשרא שמינא אגומרי וחמרא חייא [שיאכילו אותו בשר שמן שנצלה על גחלים ויין חי], שעל ידי זה אפשר דחיי פורתא [שיחיה מעט], ומפקיד אביתיה [ויספיק לצוות על נכסיו לבני ביתו] קודם שימות.

אמר רב אידי בר אבין: האי מאן דבלע זיבורא [מי שבלע צרעה], מיחייא לא חי [לחיות, לא יחיה]. אבל אדהכי והכי [בינתיים] קודם שימות, נשקיה רביעתא דחלא שמזג [ישקוהו רביעית של חומץ חזק], שעל ידי זה אפשר דחיי פורתא [שיחיה מעט], ומפקיד אביתיה [ויספיק לצוות על נכסיו לבני ביתו] קודם שימות.

אמר רבי יהושע בן לוי: אדם אשר אכל

מאי אסותיה [מהו התרופה למחלה זו]?

אמר אביי: אמרה לי אב: (1)

כולהו שקייני [כל השיקויים] ששותים לרפואה — יש להם מנין של ימים לשתותם, יש מהם תלתא [שלושה] ימים, ויש מהם שבועא, ויש מהם תריסר [שנים עשר] יום.

והאי [וזה] השיקוי לרפואת המחלה "אחילו", צריך לקחת אותו עד דמתסי [עד שיתרפא].

ועוד אמרה לי אב: כולחו שקייני [כל השיקויים] שלוקחים לרפואה — צריך לקחת אותם אליבא ריקנא [על קיבה ריקה] ולא לאכול קודם שתייתם, והאי [ואילו זה] השיקוי למחלת האחילו, צריך החולה לקחת אותו בתר דאכל ושתי [אחרי שאכל ושתה], ועייל [ונכנס] לבית הכסא, ונפיק [ויצא] ומשי ידיה [ורחץ ידיו].

ומייתו ליה בונא דשיתא דטלפחי [ומביאים לו מלוא אגרוף ממאכל הנקרא "שיתא" שעשוי מקמח עדשים ומלח], ובונא דהמרא עתיקא [ומלוא האגרוף של יין ישן].

וניגבלינהו בהדי הדדי וניכול [וילוש אותם יחד, ויאכלם].

וניכרוך בסדיניה [ויתעטף בסדינו] כדי שיתחמם גופו ויזיע, וניגניה [וישן].

וליבא דנוקמיה עד דקאי מנפשיה [ולא יעירו אותו, עד שיקום מעצמו], כיון שהזיעה יפה לו.

בשר שור בלפת, ולן באור הלבנה בלילי י"ד או ט"ו בתקופת תמוז — אחזתו אחילו, תוקפת אותו מין קדחת ששמה אחילו.

תנא כברייתא: וכן הממלא כריסו יותר מדאי מכל דבר שהוא טוב לו ומתוק לחיכו — אחזתו [תוקפת אותו] מחלה זו ששמה אחילו.

אמר רב פפא: אפילו אם מילא כריסו מתמרים, תוקפת אותו מחלת אחילו.

ומקשינן: פשיטא! שהרי אמר רבי יהושע בן לוי כי "מכל דבר" מתוק שאוכל יותר מדאי תוקפת אותו המחלה, וזה כולל גם אכילת תמרים שהם מתוקים.

ומתצינן: סלקא דעתך אמינא, [הייתי חושב לומר], שהואיל ואמר מר: תמרים יפים כל כך לגוף — שמשבען, ומשחנן, ומששלשן, ומאשרן, ולא מפנקן [שמשיבעות ומחממות ומששלשות ונותנות כח ולא מפנקות את הלב להיות איסטניס], אף על פי שהן מתוקות, אימא לא [היינו אומרים, שלא] מזיק אם אוכל מהם יותר מדאי, כיון שהם כל כך משובחים, לכן קא משמע לן רב פפא שאף תמרים מזיקים, אם אוכל מהם יותר מדאי.

ומבאר הגמרא: מאי [מהי] מחלת "אחילו"?

אמר רבי אלעזר: אש של עצמות.

והוינן בה: מאי אש של עצמות?

אמר אביי: אש גרמי [בעצמות], שהעצמות שורפות לו.

1. אומנתו היתה. רש"י כתובות לט, ב.

וכי קאי, לישקליה לסדיניה מיניה [וכשיקום יוריד את סדינו ממנו], ואי לא יוריד את סדינו מעליו — הדר עילויה [חוזרת עליו] המחלה.

אמר ליה אליהו לרבי נתן: אכול עד שתתמלא שליש קיבתך, ושתה עד שתתמלא קיבתך שליש הוסף, והנה שליש קיבתך כשהיא ריקה. ואז, גם לכשתכעוס, ותמתח קיבתך מכעס, תעמוד על מילואך. תשאר קיבתך שלימה, ולא תבקע.

אבל אם תמלא את כל קיבתך באכילה ושתיה, הרי לכשתכעוס, ותמתח הקיבה, היא עלולה להבקע.

תני רבי חייא: הרוצה שלא יבא לידי חולי מעיים, יהא רגיל בטיבול, יטבול תמיד את מאכלו בחומץ, או פיתו בייץ, בין בקיץ ובין בחורף.

ועוד אמר: סעודתך שהנאתך [שיש לך הנאה] ממנה, משוך ירך הימנה כדי שלא תאכל יותר מדאי, כי אכילה יתירה מזיקה לגוף.

ואל תשהה עצמך בשעה שאתה צריך לנקבך.

אמר מר עוקבא: האי מאן דשתי טיליא חיורא [מי ששותה יין רע לבן] — אחזתו ויתק [תוקפת אותו חולשה].

אמר רב חסדא: שיתין מיני חמרא הוו [שישים סוגי יין הם]:

מעליא דכולהו [המעולה שבכולם] — הוא

יין סומקא ריהתנא [אדום שיש לו ריח טוב מאוד].

גריעא דכולהו [הגרוע שבכולם] — הוא יין טיליא חיורא [יין רע לבן].

אמר רב יהודה: האי מאן דיתיב בצפרני ניסן גבי נורא [מי שיושב בבקרים של חודש ניסן אצל האש], ושייף משחא, ונפיק ויתיב בשמשא [ומושח עצמו בשמן ויוצא ויושב בשמש] — אחזתו ויתק [תוקפת אותו חולשה].

תנו רבנן בברייתא: אדם אשר הקיז דם ואחר כך שימש מטתו — הוויין [יהיו] לו מתשמיש זה בנים ויתקין [חלושים].

ואם הקיזו שניהם ושימשו — הוויין [יהיו] להן בנים בעלי ראתן [חלשים מאוד] מחמת שיש להם שרץ⁽²⁾ במוח.

אמר רב פפא: לא אמרין [לא אמרנו] דבר זה שיהיו לו בנים חלושים, אלא באופן דלא טעים מידי [דבר] אחרי שהקיז דם, אבל אם טעים מידי [דבר], לית לן בה [אין לנו בה] דבר זה.

אמר רבה בר רב הונא: בא מן הדרך ושימש מטתו — הוויין [יהיו] לו בנים ויתקין [חלושים].

תנו רבנן בברייתא: הבא מבית הכסא, אל ישמש מטתו עד שישחה שיעור הליכה של חצי מיל, מפני ששד בית הכסא מלוח עמו.

ואם שימש — הוויין לו בנים נכפים [שחולים במחלת הנפילה].

2. רש"י, ואולי הכוונה לחיידק.

א. פחד — דאגה שדואג על דבר העתיד, כגון על פרנסה או על אויב שעתיד לבוא. ב. טורח הדרך. ג. ועון.

פחד — דכתיב: "לבי סחרחר עזבני כחי" [תהלים לח יא].

דרך — דכתיב: "ענה בדרך כחי" [תהלים קב כד].

עון — דכתיב: "כשל בעוני כחי" [תהלים לא יא].

שלשה דברים מתיזין [שוכרים] גופו של אדם. ואלו הן:

א. אכל מעומד. ב. ושתה מעומד. ג. ושימש מטתו מעומד.

יש חמשה דברים, שאם עושה אותם, קרובין להביאו למיתה יותר מן החיים, ואלו הן:

א. אכל ועמד. ב. שתה ועמד. ג. הקיז דם ועמד. ד. ישן ועמד. ה. שימש מטתו ועמד.

יש ששה דברים, שכל העושה אותן כולן כאחת, בזה אחר זה — מיד מת מרוב חולשה, ואלו הן:

א. הבא בדרך ונתייגע. ב. הקיז דם. ג. ונכנס לבית המרחץ. ד. ושתה ונשתכר. ה. וישן על גבי קרקע. ו. ושימש מטתו.

אמר רבי יוחנן: והוא שעשאן כסידרן רק אז מת.

אמר אביי: אם עשאן כולן כסידרן — מת, ואם עשאן כולן שלא כסידרן — חליש [נחלש].

ומקשינן: איני [אין הדבר כך] שרק אם

תנו רבנן בברייתא: המשמש מטתו מעומד — אחזתו עוית [התכווצות שרירים].

והמשמש מטתו מיושב — אחזתו אלריא [פיהוק].

ואילו המשמש מטתו כשהיא מלמעלה והוא מלמטה — אחזתו מחלת דלריא.

מאי "דלריא"?

ואין הגמרא מבארת מהי המחלה, אלא מביאה את רפואתה:

אמר רבי יהושע בן לוי: סם רפואתה של דלריא — "דרדרא" שמו.

מאי "דרדרא"?

אמר אביי: מוריקא דחוהי [כרכום הגדל בגדר של צמחים].

רב פפא — אלים ובלע ליה [היה לועס בשיניו וכולע אותן].

רב פפי אלים ושדי ליה [היה לועס בשיניו ופולט אותן] לאחר שלעס.

אמר אביי: מי שאינו בקי בדרך ארץ, שאין לו כח לשמש — ליתי ג' קפיזי קורטמי דחוהי ניקח שלשה כלים שמחזיקים שלש רביעיות מלאים בכרכום הגדל בקרקע המזובל בזבל הצאן].

ונידוקינהו [ויכתשם הדק], ונישליקינהו בהמרא, ונישתי [ויבשלם ביין וישתה].

אמר רבי יוחנן: קורטמי דחוהי שבשיקוי הזה, הן הן שהחזירוני לנערותי בתשמיש.

שלשה דברים מכחישים כחו של אדם, ואלו הן:

עושה את כולם מת.

והא [והרי] אשה אחת ושמה מעורת, עבדה ליה [עשתה לו] לעבדה [לעבד שלה] רק תלת מינייהו [שלושה מהם], ומית!

ומתצינן: ההוא, כחוש הוה [אותו עבד, חלוש היה] ולכן מת כבר אחרי שעשה שלושה מהם, אבל סתם אדם, מת, רק אם עושה את כולם כסידרן.

שמונה דברים — רובן [אם מרבה בהם], קשה לו הדבר. ומיעוטן [אם ממעט בהם], יפה לו.

ואלו הן:

א. דרך — להלך בדרכים. ב. ודרך ארץ — תשמיש.

ג. עושר — מיעוטו יפה ורובו קשה לפי שמבטלו מתלמוד תורה ומגביה לבבו. ד. ומלאכה.

ה. יין ו. ושינה.

ז. חמין — לרחוץ ולשתות. ח. והקזת דם.

שמונה דברים ממעטים את הזרע, ואלו הן:

א. המלח, ב. והרעב. ג. והנתק — צרעת. ד. בכייה. ה. ושינה על גבי קרקע. ו. וגדגדניות [כוסבר]. ז. וכשות שלא בזמנה. ח. והקזת דם הנעשית בגוף למטה — ממעטת את הזרע כפלים מכולם.

תנא: כשם שקשה לגוף הקזת דם למטה בגוף — בכך שהיא ממעטת הזרע כפלים משאר הדברים.

כך יפה לגוף הקזת דם למעלה בגוף — שמרבה כפלים.

אמר רב פפא: הקזת הדם שאמרנו "למטה ע-ב בגוף", הכוונה היא למטה מן הביצים, כגון הקזה הנעשית מרגליו ומשוקיו.

ואילו הקזת הדם "למעלה", הכוונה היא למעלה מן הביצים, כגון מהכתפים ומן הצוואר ומן הקילבוסת.

שנינו בגמרא לעיל לענין אחד מהדברים הממעטים את הזרע: וכשות שלא בזמנה.

תנא בברייתא: כשם שקשה לגוף הכשות שלא בזמנה, שממעטת הזרע.

כך יפה לגוף הכשות בזמנה.

אמר רב פפא: "זמנה" של הכשות, הוא בתקופת תמוז. ו"שלא בזמנה" — הוא בתקופת טבת.

ואילו יומי ניסן ויומי תשרי — בזמנים אלו לא מעלו [לא יפים] לגוף ולא קשו [קשים] לגוף.

שנינו במשנה: אמר כתבו גט לאשתי, ואחזו אחר כך קורדייקום, וחזר ואמר בשעת החולי אל תכתבו — אין דבריו האחרונים שאמר בשעת החולי כלום.

אמר רבי שמעון בן לקיש: כותבין ונותנין לאשתו גט לאלתר, אפילו שהוא עדיין עומד עתה בחוליו, היות ואמר קודם לכן, כשהיה בריא, שיתנו לה את הגט, ולא אומרים שהוא נקרא שוטה, שאינו בר גירושין.

ורבי יוחנן אמר: אפילו אם נאמר שאין דבריו האחרונים כלום, ואפשר לסמוך על